

OPENLUCHTSPEKTA KEL

“Riekdome en ane ongemak”

GESCHREVEN DOOR TEUN MINSES

DOOR
“SPEK OM SPINNEN”

DONDERDAG 8, VRIJDAG 9 EN ZATERDAG 10 JUNI

AANVANG 20.30 UUR

Voorwoord

Welkom bij dit unieke toneelspel, waar de gemeente Marum trots op is.

Ook al is dit al de 5 keer het is weer een verrassing wat de stichting Spek om Spinnen op de planken weet te brengen. U wordt vanavond gegarandeerd vermaakt met wederom een toneelstuk in de openlucht.

Om dit spektakel elke twee jaar voor elkaar te brengen is medewerking van tal van vrijwilligers nodig. Naast 70 figuranten zijn er nog zo'n 120 vrijwilligers bij betrokken. Ik durf te stellen dat in Nuis en Niebert iedereen wel via een of andere weg hierbij betrokken is. Zo ook mijn gezin.

Al enkele maanden zie je toenemende activiteiten en het steeds zichtbaarder worden van het "spel".

Dit jaar wordt er wederom een deel van onze geschiedenis op de planken neergezet, de crisisjaren. Dit waren moeilijke jaren, die de opmaat waren van de tweede wereldoorlog. Armoede overheerste. Er was een grote kloof tussen arm en rijk. De opdracht was (en is) dit te overbruggen.

Eenieder zal het inzicht moeten krijgen dat in onze wereld welvaart en welzijn voor een ieder moet en kan zijn weggelegd. Rijkdom moet armoede voorkomen. U kan vanavond mee beleven of dit gaat lukken.

Als inwoner van Nuis, vereerd met een rolletje en als Burgemeester van de Gemeente Marum, wens ik u veel plezier toe bij dit openluchtspel. Ik ben ervan overtuigd dat naast de onderliggende boodschap, gebracht met humor, u deze avond niet snel zal vergeten.

Tjeerd van Bekkum
Burgemeester Gemeente Marum

(toevoegen, foto van Tjeerd van Bekkum)

HET WARE VERHAAL

‘JE WERD NIET GESLAGEN, MAAR VOOR DE REST WAS JE EEN SLAAF’

De centrale rol van Arcadis/de Heidemij bij de werkverschaffing

Een zwarte bladzijde in de geschiedenis van de Nederlandse Heidemaatschappij - zoals Arcadis tot 1997 heette - is de werkverschaffing in de crisisjaren en de jaren vlak na de oorlog. Onder erbarmelijke omstandigheden werden werklozen door de overheid gedwongen zeer zwaar werk te doen voor een hongerloontje. Bijvoorbeeld het ontginnen van een hoogveengebied of het graven van een kanaal. Alles met de schop, de kruiwagen en de kiepkar die met de hand voortgeduwd moest worden. Wie weigerde of het werk niet kon volhouden kreeg geen steun en was aangewezen op een zeer schamele uitkering van de armenzorg.

Erger nog dan het zware werk, was de vernedering dat je je alles moest laten welgevalen. Zo was de werkweek absurd lang (50 uur), werd er op het loon telkens weer gekort, kwam er geen dokter bij een ongeluk, en had je alleen een houten schot om achter te schuilen bij de schaft. Zoals een landarbeider het vijftig jaar later uitdrukte: “Je werd niet geslagen, maar voor de rest was je een slaaf.”

De Heidemij hield op de meeste projecten toezicht op de arbeiders. De zogenaamde ‘stoklopers’ van de Heidemij gaven orders aan de voormannen en hielden iedereen in de gaten; administrateurs van de firma berekenden de lonen en betaalden ze uit; opzichters van het bedrijf hielden toezicht en de hoofdopzichter van de Heidemij had het algemene overzicht en hield contact met de overheid. Een kleine onenigheid met een stokloper kon makkelijk leiden tot schorsing of ontslag en dat betekende bittere armoede en honger voor het hele gezin.

Verzet

De bazen van de Heidemij waren oppermachtig. Voor het minste of geringste schorsten of ontsloegen ze arbeiders die direct uitgesloten werden van steun, zodat het hele gezin honger leed. Met staken konden de arbeiders weinig druk zetten. De overheid vond het niet erg als een project een paar weken of zelfs maanden later afgerond zou worden. Het was geen commerciële onderneming. Bovendien bespaarde zij dan uitgaven, omdat ze geen loon hoefde uit te betalen.

De christelijke en katholieke vakbondsfederaties waren principieel tegen staken. Zelfs het socialistische NVV vond “staken bij werkverschaffing dwaasheid. De stakers worden steeds de dupe.” Ook de SDAP, de grote socialistische politiek partij, wilde niets met stakingen te maken hebben. Zij veroordeelde die als “communistiche ophitserij (..) onverantwoordelijk spel, de arbeidersbeweging onwaardig.” De kleine radicale syndicalistische bond PAS had enige sympathie voor stakers. Alleen de CPN en haar dagblad *De Tribune* steunden de werkverschaffingsstakers serieus.

Niettemin waren er om de haverklap spontane grotere en kleinere stakingen. In de periode 1931-1939 waren er in Groningen alleen al in

totaal 28 officieel geregistreerde stakingen. Daarnaast liepen er geregeld arbeiders weg, saboteerden zij of weigerden werk.

Korte inhoud openluchtspel:

“Riekdom en aner ongemak”.

Als we in het kort de ingrediënten van dit openluchtspel moeten omschrijven dan zijn dat: haat, liefde, rijkdom, armoede, drama en humor.

Het stuk speelt in de twintiger jaren van de vorige eeuw, zo rond 1920-25. Het zijn de crisisjaren. Werkeloosheid alom. De beurskrach van 1929 ligt nog voor ons maar alle tekenen wijzen in die richting.

Trimunt en De Haar werden in die tijd ontgonnen. De Heidemij neemt in het Westerkwartier (en niet alleen daar) werklozen in dienst, de mannen werken tegen een hongerloon in de werkverschaffing. Weken van 50 uur en meer zijn de orde van de dag.

We laten de historie niet geheel en al los, maar we gaan toch een andere richting op. We kunnen spreken van een soap uit die verleden tijd met een stevige link naar het heden. Een weg die bij het grote publiek in de smaak zal vallen, ook al omdat er veel herkenbaarheid in zit voor de oudere garde, de jongere generatie zal het heden herkennen en zien dat er in al die jaren niet zoveel is veranderd. Colijn en J.P.Balkenende verschillen uiteindelijk niet zoveel.

Teun Minses

Tips voor het publiek:

- Het gebruik van een paraplu is niet toegestaan, het belemmert het zicht van de andere toeschouwers en kan gevaarlijke situaties opleveren.
- Tijdens de voorstelling is het niet toegestaan te roken, dit in verband met overlast voor de andere toeschouwers. In de pauze en na de voorstelling kan er worden gerookt. De sigaretten/sigaren graag uitdrukken in de daarvoor bestemde emmers met zand.
- Het betreden van het terrein waar het evenement zich afspeelt is voor eigen risico, de organisatie stelt zich niet aansprakelijk voor de schade ontstaan voor, tijdens of na het evenement.

Van de bestuurstafel,

Namens bestuur en alle medewerkers heten wij u van harte welkom bij het openluchtspel: Riekdom en aner ongemak.

Samen met onze regisseur Herma Platje-Stroetinga hebben we een drukke maar gezellige periode achter de rug en gaan we u nu het resultaat laten zien.

Op alle fronten is er hard gewerkt dat kan ik u verzekeren. De decorbouwers en schilders hebben erg veel werk moeten verrichten om het geheel nieuw gemaakte decor af te krijgen. De andere commissies, kleding en rekwisieten, zijn eveneens steeds in actie want het geheel moet er toch uit gaan zien zoals men die in de jaren 20-25 had. Een hele klus!

Op dit moment zijn de mensen van de horecommissie druk bezig om samen met alle vrijwilligers die hen helpen er voor te zorgen dat u ook een kop koffie en een hapje/drankje kunt nuttigen.

Dan zijn er nog zoveel mensen die tussen door iets doen wat erg gewaardeerd word. Denk maar aan: vrijwillig rondbrengen van de nieuwsbrief van de vrienden van spek om spinnen, opbergen van materiaal, klaarmaken van de repetitie ruimtes of koffie zetten tijdens repetities binnen en buiten, maaien van gras, ophangen verlichting en ga zo maar door! Er gewoon altijd maar zijn.....Geweldig en nogmaals bedankt!

Het stuk speelt zich af in de twintiger jaren van de vorige eeuw zo rond 1920-1925, de crisisjaren, werkeloosheid alom. Trimunt en De Haar werden in die tijd ontgonnen. In het spel zijn er in het bijzonder voor de ouderen onder ons veel punten van herkenning. Maar ook de jongeren horen voor hen herkenbare zaken. Vaak herhalen zich in de loop der jaren toch verschillenden dingen al is het in een modernere setting.

Teun Minses heeft opnieuw dit stuk geschreven. De regisseur en spelers hebben ook eigen inbreng. Op deze manier samen te werken is erg prettig en kom je soms tot verrassende dingen.

Ook nu zijn we weer trouw gebleven aan onze spreektaal en ja zelfs Fries is er te beluisteren. Doordat er steeds meer jongeren de streekstaal niet meer spreken word dit in de toekomst moeilijker. Maar de jeugd wil het tot nu toe wel proberen dus we gaan ervoor!

Ik heb eerst genoeg gezegd, na het spel zijn we weer benieuwd naar uw reacties. Positieve opbouwende kritiek is van harte welkom hier kunnen wij ons voordeel mee doen. Het gaat ons er namelijk ook om u een fijne avond te kunnen bezorgen.

Veel kijk en luisterplezier en nu maar hopen dat het ook nog droog blijft!

Namens bestuur van spek om spinnen,
Tineke Pastoor- Hijmersma.

Rolverdeling:

Jan Pieter Kniephuizen ; zakenman	Roel Vogelzang
Gertrud Kniephuizen-Vegesack ; duitse van geboorte	Geertje van der Kaap-Stobbe
Gusta Kniephuizen , dochter	Coba Roffel-Beerlings
Harmannes Toe Sloten Bruchelaar ; van adel	Ritske Tuinstra
Etzo Drukker ; boekhouder bij JP	Robert Pastoor
Henderik Stevelaar ; restauranthouder, zetbaas van JP	Meindert Snip
Drika ; bediende in restaurant	Mieke Piers-Alkema
Nelis Bakker ; handelaar in alles wat wat los en vast zit.	Brugth Vorentholt
Betsie Bakker ; ongeliefd echtgenote van Nelis	Tineke Pastoor-Hijmersma
Jan Bakker ; hun zoon	Rene Siertsema
Nel van Buren ; schooljuffrouw	Hannie Nijhof-Kooiker
Pake ; uit jubbega	Obie Piers
Beppe ; zijn vrouw	Sjoeke Klaasens

Figuranten

Margje Everts, Hieke Feunekes, Geeske Van der Hoek, Antje Reitsema, Aaltje Venema, Maria Postema, Jantje Hut, Trientje Wiersema, Hilly van der Wijk, Sjannet Alserda, Hedde Cazemier, Kees Klomp, Eppie Broekema, Hilda Cazemier, Folkert van der Kaap, Feline Dijkhuizen, Tim Nijhof, Luc van der Veen, Corne Roffel, Lisa Nijhof, Emily Lasut, Martha Renkema, Willem Pilat, Mark Pastoor, Roelof Mekkes, Halbin Wiersma, Jan Olivier, Jan Venema, Meine Reitsma, Henk en Fennie Benedictus, Teake van der Kaap, Rein Dijkstra, B.B. Dijkhuizen, Suzanne Reitsma, Desiree Cruiming, Angela Huisman, Eric Nijboer, Wietse van der Veen, Karina Wiersema, Folkerdina Douwma, Femmie Schulting, Marlies de Boer, Hilda Ausma, Carlo Roffel, Jannie Palsma, Hans van der Veen en Tjeerd van Bekkum

Auteur: Teun Minses

Regie: Herma Platje-Stroetinga

Muziek: Amicitia Nuis/Niebert

Bouw en schilder werk; Jan Venema, Meine Reitsma, Wiepie Roffel, Laura Roffel, Hennie Alkema, Adrie de Jong, Jan Drenth, Anne Postema, Albert van der Velde, Henk Ottens. **Rekwisieten;** Hennie Alkema, Martje Middel, Trientje Wiersema.

Kleding; ADO centrum Paterswolde i.s.m. Jacoba Bakker, Grietje Hijmersma, Aaf Wouda, Folkerdina Douwma.

Sminck : Cobie Tuinstra, Ria van der Veen, o.l.v. Tiny Meeuwsen – De Boer.

Licht en geluid; Sikko Cazemier

MET DANK AAN:

Dit gehele spektakel zou geen doorgang kunnen vinden zonder de medewerking van vele bedrijven, instellingen, overheden en personen die spontaan hun diensten, kennis, materialen of een financiële bijdrage toezegden om dit geheel tot een groot succes te maken.

Hieronder vindt u een scala van namen in willekeurige volgorde die onmisbaar waren bij het realiseren van hetgeen u vanavond kunt gaan zien.

Stichting het Groninger Landschap, Gemeente Marum, “De Vrijborg” Nuis, “De Wieken” Niebert, fam. BB Dijkhuizen Niebert, Dhr. H.J. Posthumus Marum, Thies Hiemstra wielercentrum Marum, fam. J. Bosch Nuis, Hendrikus van Weperen, Edske Jagersma, Museum ’t Steenhuis Niebert, Museum ’t Rieuw Nuis, Museum de Verzamelaar Zuidhorn, Dijkhuizen security Marum, Fotografie Omke Oudeman Boerakker, horecapersoneel, kaartverkoop o.l.v. Chris Roffel en Jan Nijhof, , schildersbedrijf Overwijk Zevenhuizen, Linker autobedrijf Marum, F. Hummel auto’s Leek, Dhr. M.J. Dijkhuizen sr., Primera Marum, Scarpa schoenen en mode Marum, , alle adverteerders in dit programmablad, onze voorverkoopadressen in Marum, Tolbert, Leek en Zevenhuizen.

Voor al diegenen:

HARTELIJK BEDANKT